

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

MUZEJSKI
VJESNIK
11

YU ISSN 0350-9370

MUZEJSKI VJESNIK

11

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Ljerka Albus, Antica Bregović, Miroslav Klemm, Magdalena Lončarić, Darko Sačić

Urednik: Darko Sačić

Naslovna stranica: Darko Sačić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo.

Za sadržaj tekstova odgovaraju autori.

Glasiло solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik:

Gradski muzej Varaždin

Za nakladnika: Darko Sačić

Tisak: NIŠRO Varaždin

Broj 11 — Ožujak 1988.

God. XI

Naklada 800 komada

Naslovna stranica: Detalj s izložbe »Sportski kostim nekad i danas«, biciklistkinja
1898. g.

Prijevodi: Doris Baričević, Ljerka Perči, Oka Ričko, Marina Šimek

MUZEJSKI

VJESNIK

11

GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN

UKLJUČIVANJE »SPOMEN-MUZEJA JOSIPA BROZA TITA« U VELIKOM TROJSTVU U MEMORIJALNI CENTAR »JOSIP BROZ TITO« U BEOGRADU

Gradski muzej Bjelovar djeluje kao kompleksni muzej zavičajnog tipa u čijem se sastavu kao integralni dio nalazi »Spomen-muzej Josipa Broza Tita« u Velikom Trojstvu. Spomen-muzej »Josipa Broza Tita« u Velikom Trojstvu posvećen je životu i radu Josipa Broza u bjelovarskom kraju od 1921—1925. godine, gdje kao mladi radnik-mašinst u mlinu Samuela Pollaka, radi najdulje u svojoj struci.

Kako je kategorizacija muzeja u Velikom Trojstvu (A — kategorija) kao spomenika najveće vrijednosti za naciju, utemeljena na historijskom značaju ličnosti Josipa Broza i važnosti koju u njegovoj životnoj i revolucionarnoj biografiji ima Veliko Trojstvo, na tim osnovama kao jednog od najznačajnijih boravišta druga Tita potekla je 1985. godine ideja o povezivanju s Memorijalnim centrom »Josip Broz Tito« iz Beograda.

U Trojstvu je Tito živio i radio, ali je kao komunist pripadao bjelovarskoj partijskoj organizaciji i aktivno djelovao na bjelovarsko-križevačkom području, tako je koncipiran i postav Muzeja u Trojstvu koji se nalazi u autentičnom ambijentu u kojem je Josip Broz s porodicom stanovao, dok je mlin u kojem je radio izgorio.

O partijskom radu Josipa Broza Tita u bjelovarskoj organizaciji sačuvani su raznovrsni, ali ne brojni podaci, pošto se pretežan dio partijskog rada odvijao u ilegalnosti.

Prvi kontakt Broza sa bjelovarskom ilegalnom organizacijom bio je i prvi neposredni partijski zadatak u tom kraju. Pošto je dobio vreću izbornih letaka NRPJ da ih podijeli u mlinu, on je zadatak počeo izvršavati na bjelovarskom kolodvoru. Upravo zahva-

ljujući inicijativi druga Tita, gdje se on povezuje sa istomišljenicima—povratnicima iz Sovjetske Rusije dolazi do formiranja ilegalnih partijskih ćelija, a već 1924. godine formirano je i jedno partijsko rukovodstvo na nivou križevačke — bjelovarske županije, koje je koordiniralo i usmjeravalo sav partijski rad na tom području. Na čelu tog rukovodstva bio je Josip Broz.

Razdoblje partijskog rada Josipa Broza Tita od 1921. — 1925. godine pokazuje kako se on razvijao u ilegalca i partijskog rukovodioca, stječući dragocjena iskustva.

Smrt njegovog partijskog druga Vaclava Valenta u ožujku 1925. godine na čijem je grobu Josip Broz održao kratak govor, bilo je to prvo javno revolucionarno istupanje Josipa Broza nakon povratka u domovinu. Taj govor bio je neposredni povod za hapšenje Broza kao jednog od organizatora. Dolasci žandara i pretresi stana bili su sve učestaliji, tako da je to sve otežavalo i onemogućavalo njegov daljnji partijski rad. Sve ga je to naglano na odlazak iz Velikog Trojstva, u ljeto iste godine, jer nije smio stati na zadacima KPJ u borbi za proleter-sku revoluciju.

Za vrijeme boravka u Trojstvu Broz je vrlo uspješno radio kao strojar u Polakovom mlinu, a pošto je znao mnogo toga popraviti i napraviti ubrzo se proćuo u tom kraju kao »majstor zlatnih ruku«. Seljacima je popravljao poljoprivredne strojeve, a izradio je i lijepu ogradu od kovanog željeza (koja i danas stoji ispred etnografske stalne izložbe).

U Velikom Trojstvu Josipu Brozu i njegovoj supruzi Pelagiji rodilo se troje djece. Djevojčica Zlatica, rođena

24. 12. 1921., pošto je napunila godinu i pol života, umrla je od škrlati 16. 06. 1923. g., sin Hinko, rođen 17. 11. 1922. g. umro je nakon sedam dana. Grob djece Brozovih i danas stoji na Mjesnom groblju u Velikom Trojstvu. Radost u obitelji došla je rođenjem sina Žarka, 4. 02. 1924. g. U Velikom Trojstvu Brozovi su živjeli u malom stanu od tri prostorije koje im je iznajmio vlasnik mlina.

Nakon odlaska iz bjelovarskog kraja drug Tito je u više navrata posjetio ovaj kraj, Veliko Trojstvo i grob svoje djece. Do NOB-e drug Tito je posjetio ovaj kraj 1934, dva puta 1937. a nakon oslobođenja bio je u bjelovarskom kraju 1945., 1953. i 1973. godine.

Kronologija nastajanja memorijala Josipa Broza Tita u Velikom Trojstvu:

Prvo obilježje bilo je otkrivanje spomen-ploče 1949. god. u povodu elektrifikacije sela V. Trojstva, na kući br. 128, kojom se obilježava boravak Josipa Broza Tita u V. Trojstvu. Povodom osamdesete godišnjice života druga Tita, sagrađen je novi objekat (na prostoru iza ograde od kovanog željeza) u kojem je bila postavljena memorijalna izložba.

Predsjednik Republike Josip Broz Tito, posjetio je Bjelovar i Veliko Trojstvo 14. 09. 1973. godine i upravo na njegovu inicijativu prišlo se 1978. godine otkupu, adaptaciji i rekonstrukciji objekta br. 128. koji je bio pod zaštitom Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture podržao je stanovište Gradskog muzeja Bjelovar, da jedino ispravno rješenje može biti samo uređenje postojeće kuće u Velikom Trojstvu i uređenje memorijala i izložbe u istoj kući. Sa stanovišta zaštite spomenika kulture, u slučaju kada postoji autentičan spomenik kao što je ovaj, jedini ispravan stav je čuvanje, uređenje i održavanje tog spomenika, tj. apsolutna potreba sanacije postojeće Spomen-kuće i uređenje Memorijala u istoj (Region. zavod, br. 03-216/2, 1978. g.).

»Spomen-muzej Josipa Broza Tita« u Velikom Trojstvu postavljen je u autentičnom objektu — kući koju je otkupila Skupština općine Bjelovar i prenijela u vlasništvo Gradskog muzeja Bjelovar, a otvoren je 1980. godine. O značaju događaja govori izložba memorijalnog karaktera i autentični memorijalni predmeti koje je drug Tito koristio za vrijeme svog boravka i rada u Velikom Trojstvu i daju posebnu kvalitetu prezentaciji sa držaja. Ta prezentacija sadržaja praćena je povijesnom dokumentacijom koja je pohranjena u okviru Zbirke radničkog pokreta i NOB-e Gradskog muzeja Bjelovar. Radove na adaptaciji, uređenju i muzejskoj postavi financirao je Saborski odbor za spomen-obilježavanje povijesnih događaja i ličnosti na osnovu Odluke o učesću SRH u financiranju dijela programa izgradnje i zaštite spomenika i spomen-obilježja revolucionarnog radničkog pokreta i NOB-e, a koji su od posebnog društvenog interesa za povijest i kulturu naroda i narodnosti SRH i SFRJ (NN br. 17/78.) i Odluke Komisije za pregled i ocjenu programa i projektne dokumentacije za uređenje spomen-područja RSIZ-e u oblasti kulture od 24. 05. 1979., Gradskom muzeju Bjelovar odobren je iznos od 6,000.000.— dinara za rekonstrukciju, adaptaciju i spomeničku prezentaciju objekta 128 u Velikom Trojstvu, u kojem je živio i radio drug Tito.

»Spomen-muzej Josipa Broza Tita« u Velikom Trojstvu čini objekat cca 300 m² izložbene površine i okolišem od cca 2 kat. jutra zelene površine, restauriranim temeljima mlina, bistom Josipa Broza ispred bočnog pročelja objekta, rad ak. kipara Vojina Bakića iz 1983. godine kao i počecima izgradnje etno-parka u smislu revitaliziranih objekata jednog gospodarstva seoske ambijentalne arhitekture na slobodnom prostoru cca 1,5 jutra iza temelja mlina prema rječici Bjelovackoj.

Imajući u vidu veliki značaj i sve navedene muzeološke principe, očito da je značaj Spomen-muzeja u Velikom Trojstvu šireg općejugoslavenkog, a to potvrđuje i Odluka o ulasku u kategoriju (A) spomen-obilježja

od najvećeg značaja za naciju — prema kategorizaciji spomenika revolucije (Odbora za spomen-obilježja povijesnih događaja i ličnosti Sabora SRH, Savjeta za zaštitu spomenika kulture SRH od 21. 04. 1982. godine) smatramo da je program povezivanja sa Memorijalnim centrom logičan slijed kako bi ovako značajno spomen-obilježje za naciju bilo u rangu najznačajnijih memorijala Jugoslavije vezanih za život i rad druga Tita (V. Trojstvo kao 4. boravište Josipa Broza po vremenu provedenom na jednom mjestu).

Početna inicijativa o povezivanju i uklapanju »Spomen-muzeja Josipa Broza Tita« iz Velikog Trojstva sa Memorijalnim centrom »Josip Broz Tito« iz Beograda počela je nakon održanog skupa spomen-muzeja i memorijala Jugoslavije u Memorijalnom centru u Beogradu 1985. godine, o položaju i održavanju memorijala u Jugoslaviji. Na tom skupu iznijeta je inicijativa o povezivanju u određene organizacione i sadržajne oblike kao i neposrednoj suradnji i pomoći memorijala koji se odnose na život i rad druga Tita.

Ideja o povezivanju obostrano je prihvaćena od Memorijalnog centra iz Beograda, DPO općine Bjelovar i Gradskog muzeja Bjelovar. Prvi kontakti Memorijalnog centra iz Beograda i DPO općine Bjelovar učinjeni su 1. 10. 1985. godine, kada je u razgovorima pokrenuta inicijativa o povezivanju i uključivanju »Spomen-muzeja Josipa Broza Tita« u Velikom Trojstvu sa Memorijalnim centrom »Josip Broz Tito« u Beogradu u smislu objedinjavanja, zajedničkog djelovanja i prezentiranja sadržaja vezanih za život, revolucionarni rad i ličnost Josipa Broza Tita.

Spomen-muzej u Velikom Trojstvu imao bi status jednog oblika OOUR i dalje kao integralni dio Gradskog muzeja Bjelovar u sklopu Memorijalnog centra »Josip Broz Tito« u Beogradu.

Razgovori o navedenim prijedlozima nastavljeni su 2. 04. 1986. g. u Memorijalnom centru u Beogradu i 10. 04. 1986. godine u Bjelovaru. U Razgovorima o povezivanju dogovorena je suradnja u smislu prezentiranja sa-

držaja vezanih za život i rad Josipa Broza iz Memorijalnog centra kao i sadržaja vezanih za boravak Josipa Broza u Velikom Trojstvu u Memorijalnom centru. Realizacija dviju akcija — izložbi iz sadržaja Memorijalnog centra u Bjelovaru ostvarena je 1986. — izložbom »Pejzaž«, izbor djela jugoslavenskih umjetnika iz Likovne zbirke Memorijalnog centra i 1987. — izložbom »Tito i nesvrstanost« Memorijalnog centra.

Spomen-muzej u Velikom Trojstvu povezivanjem sa Memorijalnim centrom ušao bi u sistem značajnih memorijala i puteva revolucije organiziranom i kontinuiranom posjetom što Memorijal tog značaja i zaslužuje. Organiziranjem turističke, ugostiteljske, i rekreativne djelatnosti kao pratećih aktivnosti vezanih za prezentaciju sadržaja Spomen-muzeja u Velikom Trojstvu, ogromnu korist i nove oblike privređivanja ostvarivala bi cijela Regija ZOB i sjevero-zapadna Hrvatska u cjelini.

Svi značajni spomenici kulture i spomen-obilježja sjevero-zapadne Hrvatske kao i njihova prezentacija bila bi obogaćena organiziranom posjetom uz organizaciju posjete Spomen-muzeja.

Spomen-muzej u smislu informativne i propagandne aktivnosti ušao bi u propagandni sistem Memorijalnog centra, a time bi ušao u sistem informacija — pisanih, vizuelnih i zvučnih cijele Jugoslavije. Interes Gradskog muzeja u Bjelovaru također je prezentacija i distribucija publikacija i suvenira Memorijalnog centra, gdje bi se Gradski muzej zadužio sa određenim oblicima publikacija i suvenira i distribuirao ih na području bjelovarske regije. Publikacije i suveniri vezani za Spomen-muzej iz Velikog Trojstva i spomen-obilježja cijele regije distribuirali bi se u sklopu Memorijalnog centra »Josip Broz Tito«.

Povezivanje bi omogućilo i pomoglo proširenje i organiziranje novih sadržaja u sklopu Spomen-muzeja u Velikom Trojstvu, u smislu valorizacije i realizacije novih sadržaja kao i u vidu iznalaženja finansijskih konstrukcija.

Niz zadataka vezanih za djelovanje i održavanje Spomen-muzeja u financijskom smislu ne mogu se realizirati u okviru općinskog SIZ-a za kulturu, a uključivanjem u Memorijalni centar došlo bi do stvaranja financijske podloge šire društveno-političke zajednice na temelju zakonske odluke što bi omogućavalo optimalno djelovanje i održavanje »Spomen muzeja Josipa Broza Tita« u Velikom Trojstvu.

Cjelokupna aktivnost na povezivanju kreće se u vidu zakonske regulative od Općine Bjelovar, ZOB — Regionalnog odbora za obilježavanje imena i djela druga Tita prema Republičkom odboru za Spomen-obilježja povijesnih događaja i ličnosti Sabora SRH u smislu donošenja zakonske odluke o uključivanju »Spomen-muzeja

Josipa Broza Tita« iz Velikog Trojstva u Memorijalni centar »Josip Broz Tito« iz Beograda. Daljna aktivnost nastavljena je u 1987. godini kontaktima Memorijalnog centra, DPO općine Bjelovar i Zajednice općina Bjelovar (MOK SKH Bjelovar, Konferencija SSRN ZO Bjelovar).

Gradski muzej Bjelovar sa »Spomen-muzejom Josipa Broza Tita« u Velikom Trojstvu kao integralnim dijelom pokreće inicijativu o povezivanju sa Memorijalnim centrom »Josip Broz Tito« u Beogradu, u smislu objedinjavanja svih memorijalnih značaja vezanih za život i rad druga Tita i zajedničkog djelovanja i prezentiranja sadržaja vezanih za revolucionarni rad i ličnost Josipa Broza Tita.

Antun Stišćak, Muzej grada Koprivnice

PLAKATI ŠTAMPANI U KOPRIVNICI PRED PRVE DEMOKRATSKE IZBORE U STUDENOM 1945. GODINE

U kolovozu mjesecu 1945. godine AVNOJ je proširen, koortiranjem novih članova, a u skladu s odlukama donijetim na Drugom Zasjedanju AVNOJ-a i pretvoren u privremenu Narodnu Skupštinu. Zadatak Privremene Skupštine bio je pripremiti izbore za Ustavotvornu Skupštinu. Izbori su održani i Ustavotvorna Skupština je konstituirana 11. studenoga 1945. godine. Skupština je u svom sastavu, a u skladu s demokratskim uređenjem imala dva vijeća, Savezno i Vijeće Naroda. Ustavotvorna Skupština je 29. studenoga 1945. godine proglasila Republiku. Izbori za Ustavotvornu Skupštinu, kao i za Republičke, Okružne i Općinske bili su najavljeni i najavljivani mnogim plakatima, lecima i oglasima širom zemlje, a isto tako i u Koprivnici. Na ovom ćemo mjestu objaviti desetak plakata, koji su pred izbore 1945.

bili izvješteni u Koprivnici, a koji se čuvaju u Muzeju grada Koprivnice.

Mnogi plakati izdani su, i govore u znak zahvalnosti strategu naše Narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije, pa stoga ovdje navodimo kao prvi plakat, kojim se obilježava i spominje Maršal Jugoslavije.

Plakat, MGK

inv. br. 4 851

»Živio Maršal Jugoslavije Drug Tito«

Još na Drugom Zasjedanju AVNOJ-a jedan od zaključaka bio je, da će se narod nakon oslobođenja opredjeliti za Republiku ili za Monarhiju. Sa ovih plakata štampanih u predizbornom periodu vidi se ujedno što narodu donosi opredjeljenje prilikom glasanja za Republiku, za listu Druga Tita.